

УДК 94(477)

А.В. Подозорова,
викладач, Херсонський
політехнічний коледж
Одеського національного
політехнічного
університету
e-mail:
inkerman2010@mail.ru

ДОФІНО – «ПЕРЛИНА» ВОЛОДІНЬ С.Б. ФАЛЬЦ-ФЕЙНА НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

А.В. Подозорова. Дофіно – «перлина» володінь С.Б. Фальц-Фейна на Півдні України. У статті описуються результати дослідження історії сучасного села Роздольне, що знаходиться в Херсонській області Каланчацького району на березі заливу Чорного моря. Розглядаються економічний та культурний побут селян Півдня України кінця XIX – початку XX століття за часів панування у степах Таврії династії Фальц-Фейнів.

A.V. Podozorova. Dofino – is a «pearl» of S.B. Faltz-Fein's on the South of Ukraine. This article is devoted to the history researches results of the existing modern village Rozdolne, which is located in Kalanchatskiy district of the Kherson region, on the bank of the Black Sea Bay. It also presents some information about the economical and cultural features of Southern Ukrainian settlers' lifestyle belonging to the period since the end of the XIX to the beginning of the XX centuries, within the times of Faltz-Fein's dynasty's Tavriya steppes ownership

Вступ. У наш час в Україні краєзнавству належить важлива роль у вихованні молоді, бо воно є скарбницею народної пам'яті, повноцінним капіталом, який допомагає формувати духовні цінності та національну свідомість підрастаючого покоління. Сьогодні, як ніколи, важливо виховати в ньому внутрішню потребу спрямовувати свої знання в інтересах суспільства та духовно вдосконалювати свою особистість [1].

Як відомо, на теренах України більше 30 тисяч міст і сіл [2]. Деякі з них були створені ще у XVIII-XIX століттях.

Надзвичайно славетною своїм історичним минулим, неповторною і благодатною землею є Південний край України. Безкраї простори Таврії сьогодні майже розорані, по них проходять залізничні магістралі, автодороги, електролінії. Тільки де-не-де зберігся шматочок цілинного степу з ковилою, тюльпанами Шренка, скіфськими тюльпанами та кургани із захороненнями далеких предків – мовчазних свідків давно минулих часів, коли тут випасалися численні стада диких буйволів, коней, овець, кіз.

У нашому краї кочували половці і сармати, проносились орди хана Батия. З XV століття грабували ці землі турки і кримські татари, проти яких вели боротьбу українські козаки.

Про творців відомого заповідника Асканія - Нова ще писав Валентин Пікуль у своїй історичній замальовці «В Ногайских степях». Розповідаючи про Фальц-Фейнів, автор хотів, щоб про них дізналися ті, хто раніше не знав. Дійсно, історія життя династії дуже цікава. Їх називали «Королями вівчарства» на Півдні України, вони зробили великий внесок в економічний та культурний розвиток нашої країни.

Метою нашого дослідження є історичний шлях сучасного села Роздольне Каланчацького району Херсонської області, а колись Дофіно – маленька економія Софії Богданівни Фальц-Фейн, її заснування та вивчення економічного та культурного побуту селян на березі південного заливку Чорного моря в другій половині XIX – першій половині XX століть.

Матеріал і результати дослідження. Фрідріх Фейн прибув сюди у 1856 році і купив за 525 тисяч карбованців сріблом 200 коней, землі Ангальт-Кетенського, включаючи Асканію-Нову, Преображенку та економію, пізніше названу Дофіно, що в перекладі з французької означає «перлина» [5].

Географічне розташування економії Дофіно було дуже вигідним. Вона знаходилась у найбільш сухій частині Причорноморської низовини, яка має родючі ґрунти, багатий ковилою та різнотрав'ям степ; клімат помірно континентальний, теплий з жарким сухим літом і м'якою зимою. Ці фактори зумовили подальший розвиток економії.

Особливо вона розквітла після того, коли при розподілі спадщини економія дісталась С.Б. Фальц-Фейн. Софія Богданівна хотіла цей куточок зробити перлиною степу, щось подібне до Асканії-Нової; було розпочато будівництво житла та побутових будівель, озеленення та насадження дерев.

Згідно зі свідченнями старожилів, С.Б. Фальц-Фейн постійно в маєтку не проживала і керував за її відсутності економією Герберт Фейн [3]. Економічно Дофіно було сильним господарством. У 1898 році було закладено сад з подальшою його підсадкою до 1911 року. Він займав 31 десятину* зрошуваної землі. На території саду було 8 артезіанських свердловин, вода з яких подавалась безпосередньо пристосуванням «Норія»**. Посадки саду склались із англійських та французьких сортів груші, яблуні, сливи, абрикоса, персика, черешні, кизилу. Сад родив рясно, фрукти коштували дешевше сіна, а велика пасіка забезпечувала запилення в садах і додатково приносила мед у господарство.

Під городом було зайнято 66 десятин, на якому в основному вирощували помідори. А на місцевій консервній фабриці виготовляли томатну пасту і варили варення та повидло з фруктів.

В економію Дофіно щорічно наймали сезонних робітників, праця яких суворо і жорстоко експлуатувалася керуючими маєтку, про що не завжди знала поміщиця, яка час від часу приїздила в Дофіно.

* - 31 десятина землі = 34 гектарам.

** - це пристосування, яке приводилось у рух за допомогою верблюдів.

Тому, як свідчать архівні документи, 1 грудня 1905 року економію було розгромлено селянами і підпалено разом із консервною фабрикою* [4]. Після цієї події в економію було прислано 8 козаків, які мешкали тут до 1917 року і проживали на Карабаї**.

Жилих будинків у маєтку нараховувалося 15, їх було збудовано із цегли високої якості та були криті черепицею, яку виготовляли на місцевій цегельні.

Софія Богданівна вкладала багато коштів у розвиток економії. На її території була своя молочарня, споруджено добротні тваринницькі і складські приміщення, у підвалі центрального маєтку були численні сховища продуктів, заморських вин і фруктів.

Для забезпечення робітників молоком та м'ясом поміщиця тримала дійних корів, биків та молодняк, вирощували свиней, але основну увагу приділяли вівчарству***.

Щоб зрошувати сади і поля, для здобуття питної води в маєтку постійно тримали верблюдів, коней, волів. Але Софія Богданівна Фальц-Фейн була також просвітителькою, любила картини російських живописців, ікони. Своїх наймитів поміщиця відпускала в сусіднє село Каланчак до церкви на великі православні свята Різдва, Пасхи та інші**** [3].

В економії було збудоване приміщення, де молодь збиралась на вечорниці. В цій будівлі був клуб села Роздольне до 1965 року.

Також в економії була своя лазня з парилкою, в якій вода нагрівалась дровами у великому котлі, потім черпаком наливалась в дерев'яні коритця. Приміщення лазні функціонувало до 1996 року, лише було підведено душі і прибрано котел з парилкою.

Економія Дофіно була добре озелененою. В центрі розташовувався сквер, посередині якого був квітник, і від нього променями йшли посадки вічнозеленої туї, а по краях росла біла і рожева акація.

Від центрального маєтку, в якому зупинялась поміщиця, до самого берега моря була прокладена доріжка з цегляними бардюрами, засипана піском і обсаджена по обидві сторони бузком.

Біля маєтку розміщувався фонтан з білого мармуру у вигляді дівчини, що тримає рибу, і з рота якої бив водограй.

* - консервна фабрика була відновлена вже при радянській владі у 1924 році.

** - Карабай – частина земель економії Дофіно, що своїм кутом заходить в залив Чорного моря. В перекладі з татарської означає «чорний господар», бо за легендою раніше цю частину території населяли гадюки.

*** - Відтоді, коли Фальц-Фейни скупили маєтки герцога Ангальт-Кетенського, було збільшено поголів'я овець до 400 тисяч і щороку продавали до 100 тисяч пудів першокласної вовни.

**** - цей факт підтверджує жителька села Каланчак Будько Ольга Гаврилівна, що мешкає по вулиці Шевченка в районі бувшої церкви. В їхній сім'ї зупинялась дальня родичка з Дофіно – Безугла Фросина Федорівна, коли приходила на свято до церкви.

Навколо будинку Софії Богданівни було висаджено кущі персидського та інших сортів бузку, який зберігся разом з маєтком до нашого часу.

Але найбільшим дивом був парк з його чудодійними алеями з вічнозеленої туї та бузку, благородних в'язів, клена, ясеня, посадки кизилю, заростей шипшини, шовковиці, чорної бузини.

По парку вільно ходили фазани. Зрошувався парк від артезіанських свердловин і дійсно був зеленим оазисом серед степу.

Він і сьогодні нагадує нам про ті часи, а столітні тополі радують зір своєю стрункістю.

Всього під сквери і парк було відведено 47 десятин, а під садибу – 10 десятин землі. В 60-ті роки ХХ століття парк взято під охорону держави як пам'ятник паркової культури.

Висновки. Пройдуть роки, століття, але з покоління в покоління буде переходити пам'ять про династію Фальц-Фейнів, яка зробила великий внесок у розвиток культури нашої країни. Завдяки їм засновано чудовий заповідник Асканія-Нова, порт, який був необхідний нам для налагодження економічних зв'язків з країнами Заходу. Люди будуть пам'ятати про тих, хто був «Королями вівчарства» на Півдні України.

Хто займатиметься авіацією, той буде пам'ятати конструктора перших в Росії аеропланів – Володимира Едуардовича Фальц-Фейна.

Представники інтелігенції згадуватимуть, як, не дивлячись на розруху і безладдя в нашій країні в 1914-1919 роках, Фрідріх Фальц-Фейн листувався з багатьма вченими, пересилав їм експонати та різноманітну літературу.

Діячі культури ніколи не забудуть, що завдяки Едуарду Олександровичу Фальц-Фейну на Батьківщину повернулись твори мистецтва, вивезені фашистами в роки Великої Вітчизняної війни.

І ми, сучасне покоління, що народилося і виростало на території бувшої економії Дофіно, будемо передавати своїм дітям історію рідного краю, історію життя династії Фальц-Фейнів в таврійських степах Південної України.

Література

1. Легендарні села України [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://tourlib.net/books_ukr/sela0.htm
2. Умови проведення Всеукраїнської історико-географічної експедиції «Історія міст і сіл України» [Електронний ресурс] / Режим доступу: www.fstu.org.ua/junior_incs/.../list_785.doc
3. Пестушко А.В. Дофіно – економія С.Б. Фальц-Фейн: науково-дослідницька робота історико-краєзнавчої секції Херсонської МАН. – 1995. – 24 с.
4. Пестушко Л.В. Історія села Роздольне: рукопис, - 1988. – 30 с.
5. Пікуль В. В ногайських степах. - Москва: Детская література, 1988.- с. 50-52